

Historien om Vejnavne i Sejs-Svejbæk

Sejs-Svejbæk Lokalhistoriske Forening

Hvorfor hedder det H.G. Junkers Vej, Julsøvej, Tyttebærvej og Rytterholtsvej?

Ja, der kan være mange indfaldsvinkler til vores lokalhistorie. I dette lille skrift vil vi fortælle om historien i tilknytning til vejene i vores område. Hvornår og hvordan har de fået navne? Hvem eller hvad er de opkaldt efter? Har de haft andre navne? Og hvilke oplysninger har vi i tilknytning til navnene?

Unavngivne grusveje

Hvis vi går 150 år tilbage i tid, fandtes der kun meget få veje i Sejs-Svejbæk området. Det meste af området langs Borresø var skovbevokset, og nord for skovstrækningerne var kun lidt af arealet opdyrket. Det meste lå hen som hede på samme måde som arealet nedenfor Sindbjerg og Stoubjerg i dag. Vejene, der blot bestod af sandede hjulspor, gik hvor det passede bedst i terrænet. Når de ret få Sejs- og Svejbæk-beboere skulle transportere sig, foregik det primært med båd på søerne.

Først i 1872 oprettes den første officielle vej i området. Og samme år tages jernbanen i brug med holdeplads i Svejbæk og fra 1927 også med holdeplads i Sejs (nedlagt i 1971). Men trods det er bådtransport fortsat i mange år efter 1872 den mest benyttede for beboerne i området.

De to vigtigste "veje" var vejen fra Hårup over Bjørnholt til Svejbæk Færgested og vejen fra Silkeborg over Næge ligeledes til Svejbæk Færgested. Vejene var 3–7 meter brede og ofte ufremkommelige. De værste huller i de sandede hjulspor blev først udbedret, når klagerne blev tilstrækkelig kraftige. Første gang vi kender til bilkørsel i området er i sommeren 1903, da Linå Sogneråd giver distriktslæge Lund i Silkeborg dispensation fra automobilkøreloven (*1) til at køre på kommunens veje med henvisning til, at distriktslægen er en meget fornuftig bilist. Dispensationen gjaldt dog kun i dagtimerne, og amtet ville ikke give dispensation til at køre på sygebesøg om natten.

Vi skal dog langt op mod nutiden, før der er tale om veje i vores dages betydning. I 1936 blev vejen fra Silkeborg til kommuneskellet (ved indkørslen til Sejs) flyttet og asfalteret. Der blev også lavet cykelsti på en del af strækningen. I 1939 blev der asfalteret gennem Svejbæk fra Ludvigslust til Sejs skole, mens resten var med macadam, dvs. en skærvevej- og grusbelægning med underbygning (*2). De allerfleste veje i området er grusveje helt op i 1950'erne, og vejnavne var også et ukendt begreb. Så hvordan fandt man egentlig frem til folk i området? Herom fortæller Børge Egebjerg Madsen, der stadig (2017) bor i Sejs : "Vi boede først for i Sejs når man kom inde fra byen. Og mange kom og spurgte, om vi vidste, hvor den og den boede. Ikke mindst landposten. Hver gang han fik et nyt navn, kom han ind og spurgte." (*3)

)

Vejene får navne

Det var naturligvis en uholdbar situation, og engang først i 1960'erne får Børge Madsen en henvendelse fra Linå kommune, der gerne vil vide, hvad vejene i området bliver kaldt. Han må så rundt og spørge folk. Nogle steder var der flere meninger om, hvad vejen hed/burde hedde. Og for nogle veje skulle der simpelthen findes på et navn. Der gik et stykke tid med dette. Var det det rigtige navn? Skulle det staves anderledes? Men sammen med Sejs-Svejbæk beboerne fik Børge Madsen udarbejdet planen for vejnavnene. Den blev så afleveret til kommunen, der ikke ændrede noget. Skilte med navne blev opsat, og hvert enkelt hus fik udleveret husnummer. Dermed er der for første gang skabt orden i områdets vejnavne. Mange er gældende den dag i dag. Men nogle måtte dog ændres – bl.a. op til kommunalreformen i 1970, hvor Linå kommune blev en del af Silkeborg kommune. For man kunne ikke have to veje med identiske navne i samme kommune.

Grupper af vejnavne

Vejnavnene i området kan opdeles i grupper med relation til: geografiske sted-navne (eks. Stoubjergvej og Julsøvej), bygninger (eks. Stengårdsvej), personer (eks. Malmkjærvej), placering (eks. Sejs Søvej), samt bær- og plantenavne (eks. Tyttebærvej og Lyngvej).

Luftfoto: Julsøvej, Borresøvej, Strandvejen 1949

Geografiske stednavne

Borgdalsvej, Julsøvej, Julsvænget, Langdalsvej, Langdalsvænget, Langdalsparken, Brassøvej, Borresøvej, Hattenæs, Hattenæsvænget, Sindbjergvej, Stoubjergvej, Holten, Aløvej, Lilleøvej, Lilleøsvænget, Rytterholtsvej, Kalsholtvej.

Borgdalsvej: Indtil 1872 er der ingen offentlige veje i Sejs-Svejbæk området. Men i juni 1872 bekendtgør Linå sogneråd, at vejen fra Hårup forbi Bjørnholt til Svejbæk færgested er optaget på fortegnelsen over de offentlige biveje i Linå kommune (*4). Det er altså den første officielle vej i området. I 1902 vedtog sognerådet, at denne – bivej nr. 13 – skal gå gennem ”Borgedal” til Sejs skole. Vejen er opkaldt efter dalen, der menes at have fået navnet fordi den fører frem mod Borger Sø (Borresø). Vejen hed tidligere Hårupvej (*5).

Julsøvej: I februar 1879 bliver vejen fra Silkeborg forbi Næge til Sejs hede ophøjet til offentlig bivej af Silkeborg kommunalbestyrelse (*6). Så formentlig er vejen gennem Sejs-Svejbæk på det tidspunkt også blevet offentlig bivej. Trafikken har været meget beskeden, og vejen blev i øvrigt lukket, når der var skydning på skydebanen i Næge. Men Julsøvej var fortsat en sandvej, og som tidligere nævnt er det kun en mindre del, der bliver asfalteret i 1939.

Ved kommunalreformen (*7) blev navnet på vejen ændret fra Silkeborgvej, så ”hovedvejen” gennem Sejs-Svejbæk kom til at hedde Julsøvej. Det er her bysamfundets forretninger findes. Og i tidens løb har der været mange, bl. a. flere købmænd både i Sejs og Svejbæk samt bager, slagter, gartner og kiosk. Ja, der har endda været Zoologisk Have.

*Julsøvej set mod Silkeborg. I forgrunden Træskofabrikken. Luftfoto 1949. (*8)*

Nyere markante bygninger langs vejen er Sejs Plejecenter, Sejs skole, Sejs-Svejbæk kirke og Sejs-Svejbæk Idrætsforenings klubhus og hal (Multihuset). I Svejbæk ligger bygningen, som har huset Svejbæk Træskofabrik, der gennem mange år var områdets største arbejdsplads. Ligeledes Hotel Ludvigsløst, der stadig drives som restaurant. Vejen er opkaldt efter Julsø. Der er god dokumentation for, at forleddet sigter til jul/hjul. Så Julsø er altså søen med de (mange) møllehjul. Navnet kan spores helt tilbage til 1768 (*9).

Julsøvænget. For enden af Julsøvænget ligger Ålekroen – også kaldet Onkel Peters Hus, hvor der har været restaurant siden 1934. Vejen hed tidligere Færgevej, da den førte frem til Svejbæk Færge. Det kunne den egentlig godt hedde igen med den nuværende solcelle-færge. Se omtalen af Julsø ovenfor.

Langdalsvej er en af de helt gamle veje. Vejen og dens fortsættelse op gennem bakkerne blev brugt som kirkesti til Linå (*10) og er opkaldt efter Langdalen, som den løber igennem.

Langdalsvænget og Langdalsparken. Også opkaldt efter Langdal.

Brassøvej: Vejen følger Brassø, som den er opkaldt efter. Navnet Brassø kan findes i gamle optegnelser helt tilbage til 1683. Forleddet er sandsynligvis fiskenavnet ”brasen”, måske en gammel henvisning til, at der var mange af denne type fisk i søen. Brassø ligger ud for den vestlige del af Sejs og strækker sig fra Sejs Snævring til Remstrup Å. (*9)

Borresøvej: Navnet ”Borre Søe” optræder første gang i Silkeborg Slots jordebog i 1598. Forleddet er substantivet ”borg”. En sådan har muligvis ligget i nærheden af søen og kan have haft forbindelse til den befæstede gård, der vides at have ligget i Virklund. Søen er så at sige delt i to afsnit – en relativ dyb østlig del, som gennemstrømmes af Gudenåen og en noget mere lavvandet vestlig del med de fire små Paradisøer. På kort fra sidste halvdel af 1800-tallet ses flere såkaldte ”ladepladser”, som er steder, hvor man i sin tid udskibede træet fra skoven. Det blev så med pramme fragtet ad Gudenåen til Silkeborg, som det er beskrevet i H.C. Andersens fortælling ”Ib og lille Christine”. (*9)

Hattenæs og Hattenæsvænget: Stednavnet Hattenæs optræder første gang i 1795. Det relaterer til et næs, der ligger ved en bakke og har form som en hat. Et folkesagn har dog en meget mere dramatisk udlægning: Kong Lave på borgen Dynæs lå i strid med en anden konge på egnen. Da hans borg blev belejret, flygtede han. Men fjenden forfulgte ham over Sejs Hede og nåede ham ved nogle store ege (Næge). Han red gennem krattet på Hattenæs, hvor han tabte sin hat. Deraf fik stedet sit navn. Så satte han med hesten ud i søen, men omkom på det sted, der endnu hedder Kongsdyb. Herudover har Hattenæs gennem tiden været kendt som et meget yndet udflugtsmål med de to restauranter Gl. Hattenæs (1888-1978) og Ny Hattenæs (1900-2010). I 2011 rykkede ID Academy ind i det tidligere Ny Hattenæs. (*9) Området ligger op ad *De små fisk*, der oprindelig hed Hjortehoved. Men når børnene i det vestlige Sejs ville bade på stedet, sagde de, at de tog til de små fisk. Alle andre begyndte så at kalde det ved samme navn. Det navn har det så stadig. (*9)

Sindbjergvej har navnet, fordi vejen fører op mod Sindbjerg. Men oprindelig blev vejen faktisk kaldt Trinbrætvej (*9), da Sejs trinbræt lå for enden af denne vej (på venstre side, når man kommer op til banen) indtil det blev nedlagt i 1971. Sindbjerg er en 103 meter høj lyngbakke på heden nord for Sejs. Forleddet i Sindbjerg kommer af det oldnordiske ”sinder”. Det betyder slagter (aske), som er restproduktet, når man laver trækul. Det kunne tyde på, at træerne på bakken engang er blevet brugt til at lave trækul. (*9)

Sindbjerg og Stoubjerg

Stoubjergvej førte oprindelig op mod Stoubjerg. Men det er ikke mere tilfældet efter jernbaneoverskæringens lukning. Stoubjerg er en 99 meter høj lyngbakke. Det første led i Stoubjerg er navneordet ”stue”. Der har altså muligvis været en jættestue på eller ved bakken eller også har

der været et tegn om en bolig (stue) for underjordiske væsener. Det passer godt sammen med, at der til stedet er knyttet et tegn om, at det er kæmpen Borkes grav. Sprogligt kan der dog også være mulighed for, at forleddet kan være ”stub ” – altså den nederste del af et træ, der står tilbage efter træet er blevet fældet. I givet fald kan det betyde, at man har hentet brænde til milebrænding. (*11)

Holten: Navnet omfatter både vejen og den lille halvø, der stikker ud i Borresø. Ordet ”holt” betyder en tør, ufrugtbar og højtliggende stengrund (*12). Der er andre navne af samme slags i nærheden: Snaggårdsholt (ved Sejs Snævringen) og Rytterholt.

Aløvej: På adressen Aløvej 13B ligger et af områdets ældste huse – Stengården (eller Karolinelyst) opført omkring 1873. Kviste og yderdøre er stærkt ændrede, men det smukke kampestensmurværk findes stadig. Vejen er opkaldt efter Alø, der er den næstmindste af øerne i Julsø. Den ligger midt i søen – sydvest for Møgelø og mellem denne og halvøen Dynæs. Den er ganske lille, helt flad og tilgroet med småtræer og buske. Der er et ynglefuglereservat, og adgang er ikke tilladt. Øen tilhører FDF, der også ejer Møgelø. (*9)

Lilleøvej og Lilleøvangen: Opkaldt efter Lilleø, der er den mindste af de to små skovklædte øer i Julsø. Den er privatejet og ligger nordvest for Møgelø. (*9)

Rytterholtsvej: Vejen har fået navn efter Rytterholt - et lille næs, der ligger i den allerøstligste del af Borresø lige før Svejlbæk-snævringen. Efter et gammelt tegn - optegnet i 1850 - har det fået dette navn, fordi det havde været samlingssted for svenske ryttere. Hvis tegnet taler sandt, må det have været under svenskekrigene midt i 1600-tallet (*13). Dog er det mere sandsynligt, at man i romantikken – i begyndelsen af 1800-tallet fandt på navnet. Dermed har man forbundet fortiden med nutiden. Den barske svenske besættelse har kastet lange skygger. Både reelt og mytisk. Hvis man kommer fra søsiden er næsset ikke til at overse, da der ligger et meget stort hus med to tårne – det ligner nærmest et lille slot. Bygningen, der også bærer navnet Rytterholt, er opført dels – for den centrale dels vedkommende - af Holger Egebjerg, mens tårnene er opført af grosserer Larsen Løvtoft fra København, der købte ejendommen i 1904 (*14).

Rytterholt

Kalsholtvej har fået navn efter næsset Kalsholt, som den fører ud til. På den østligste grund ligger villaen Arnborg opført i 1938 af skibsreder Arne Schmiegelouw. (*15) På denne vej ligger også den 800 m² specielle villa ”Himmelhytten” hvis karakteristiske hvælvede tag tydeligt kan ses fra Julsø. Det var Mogens Hjerl Hansen, der fik huset opført i 1969. Arkitekten er Mogens Lassen.

Bygninger

Stengårdsvej, Ålykkevej, Lynggårdsvej, Lynggårdsstien.

Stengårdsvej. Vejen har fået navn efter Stengården på adressen Stengårdsvej 7 (*16). Stengården har bl.a. været ejet af den kendte gymnastikpædagog H.G. Junker (se: H.G. Junkers Vej).

Ålykkevej: Lykke eller Løkke betyder i stednavne et mindre indhegnet jordstykke – her altså ”et indhegnet jordstykke ved åen”. Det passer godt sammen med, at vejen er opkaldt efter gården Ålykke, der lå ved en markvej mellem P. Malmkjærsvej og Ålykkevej. Her boede Mette og Søren Nielsen. Deres jorde gik helt op til banen, der hvor Sindbjergvej nu går. Men der blev siden udstykket meget store sommerhusgrunde fra landevejen (Julsøvej) til banen. Deres søn, Rasmus Nielsen, overtog siden ejendommen og drev herfra et gartneri.

Lynggårdsvej: Opkaldt efter det lille husmandssted Lynggården. Kunne også bruges som kirkevej op mellem bakkerne i Markedsdal til Linaa kirke. Ad den gik folk de 6-7 kilometer, når de skulle til alters 2 gange om året, og her blev de kørt på en stiv hestevogn, når de skulle begraves. (*17)

Lynggårdsstien: Også opkaldt efter gården.

Personer

P. Malmkjærs Vej, Valdemar Sørensens Vej, Georg Krügers Vej, Edv. Egebergs Vej og H.G. Junkers Vej.

P. Malmkjærs Vej: Vejen er opkaldt efter husmand Peter Malmkjær Petersen, der i 1917 købte et lille husmandssted på 6 tdr. land (matr. 10e) på næsset mellem Brassø og Sejs Snævringen. Dengang hørte jorden op til landevejen og hele Brassøvej med til ejendommen (*9). Han er født 11.8.1879 i Ejstrup Sogn ved Skanderborg som søn af Ellen Marie og Christian Peter Pedersen Svendsen, der ejede en lille hedegård med navnet Malmkjærgård (deraf navnet). Peter bliver gift med Martha Marie Hansen, og de overtager Malmkjærgård omkring 1910. (*18)

Malmkjærs hus

I 1916 flytter de til Sejs (*19), hvor de køber et bindingsværkshus af enken Johanne Sørensen (også kaldet ”Gal’Hanne” (*20)). Her bygger de hus og driver lidt landbrug, hvor de brugte det oprindelige bindingsværkshus som hønsehus. Herudover kørte Malmkjær også med brød for Fællesbageriet i

Silkeborg. Peter og Martha Marie får 6 børn. I folketællingen fra 1921 er der tilføjet: ”fattig – mange børn”. Oprindeligt lå der en ø ud for huset i Sejs Snævringen, men Malmkjær gjorde den landfast. Det kostede ham en bøde på 40 kr. Et bådejerlaug købte huset af fru Malmkjær i 1969. De fik et afslag i prisen, da de forpligtede sig til at kalde stedet Malmkjærsvig, så vigen er altså også opkaldt efter ham. Vejen blev omdøbt ved kommunesammenlægningen. Indtil da hed den Malmkjærshallé. (*7)

Valdemar Sørensen

Valdemar Sørensens Vej er opkaldt efter Viggo Emil Valdemar Sørensen (1888-1969), der altid blev kaldt Valdemar. Indtil kommunalreformen hed vejen da også blot Valdemarsvej. Han var søn af Lars Peter Sørensen og Johanne Sørensen. Moderen blev kaldt Gal’Hanne (som nævnt under Malmkjærsvig). Ikke fordi hun var gal, men fordi hun ”galede”, når hun solgte grøntsager på Torvet i Silkeborg. Valdemar vokser op sammen med 10 søskende i et hus ved Sejs Snævringen, hvor nu Malmkjærsvig ligger. Han bliver gift med Karoline, og de bosatte sig i et hus i skovkanten lige hvor man kommer ind i Sejs fra Silkeborg (nuværende Julsøvej 1). Han var både landmand og erhvervsfisker på Silkeborg-søerne. En altnuligmand, der også var brandmand, skytte og vognmand. Han var politisk engageret som Silkeborg-formand for DKP (Danmarks kommunistiske Parti) og kendt som en markant personlighed. En stout mand med sine meningers mod. Da skovrideren på et tidspunkt ændrer reglerne for sankning af brænde i skoven, starter Valdemar sammen med arbejder-forfatteren Christian Christensen en kampagne for fattigfolks ret til at sanke brænde. Det får ikke alene skovrideren på andre tanker, men får også betydning på regerings-niveau. (*9).

Georg Krügers Vej: Opkaldt efter Georg Scheel Kryger, født i Svendborg 1855. Gik på latinskole i Randers, hvor han kom i gartnerlære. Supplerede uddannelsen med 4 år i udlandet, heraf 1 år i den kejserlige slotshave i Berlin. Etablerede sig i 1880 som handelsgartner i København. Solgte forretningen i 1918 og flyttede til Svejebak 63 år gammel. Her købte han et husmandssted ”Taterhytten” (*21), der lå nord for banen (nuværende Kildevej). Han etablerede en flot have, og holdt flere havefester med sang og friluftsspil, som samlede flere hundrede mennesker. I den lyngtækte lade indrettede han spisestue med kogeindretning, og han opførte 12 lynghytter, der blev tilknyttet Dansk Vandrelaug. Taterhytten er almindeligt kendt som Danmarks første vandrehjem, og i 1927 var besøgstallet over 7000. Kryger døde i 1941, tidsnok til ikke at opleve Taterhyttens brand senere samme år. (*22)

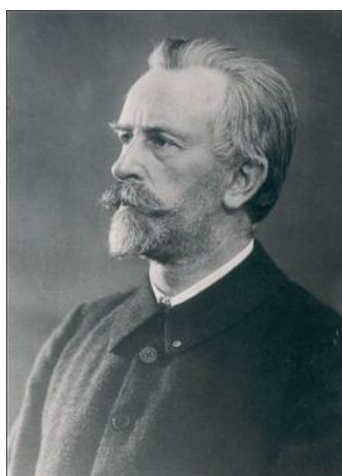
Edvard Egebergs Vej: Opkaldt efter Edvard de Hemmer Egeberg (1855-1935), der var lærer, forfatter og lokalhistoriker. Han blev født og voksede op i Linå i den gamle rytterskole som ældste søn af lærer Niels Egeberg og Louise de Hemmer. Han blev 9. december gift med Maren Eriksen

(født 1862), som døde efter kort tids sygdom i 1901. Der var i alt seks børn i ægteskabet. Han dimitterede som lærer fra Jelling Seminarium i 1875 og arbejdede herefter flere forskellige steder.

Edvard Egeberg

I 1889 blev han lærer i Silkeborg og organist ved Silkeborg Kirke. I 1903 blev han bevilget afsked, så han kunne hellige sig den litterære virksomhed. Han studerede og skrev derefter flittigt og kom på Finansloven fra 1904 med en fast støtte på 600 kr. om året. Ligeledes i 1903 flyttede han til Svejlbæk, hvor han først boede kortvarigt på Rytterholt. I 1906 bosatte han sig i en nybygget villa (Ekko) på adressen Edv. Egebergs Vej 5. Han arbejdede også som journalist, bl.a. for Silkeborg Avis. Og han skrev et 3-bindt værk om Silkeborg Slot, ligesom han skrev mange artikler om lokalhistoriske emner. Flere af hans romaner har lokale begivenheder som baggrund, bl.a. "Bromanden" og "En præstekone". (*23)

Hans Grunnet Junker

H. G. Junkers Vej. Hans Grunnet Junker (1875-1948) var gift med Agnes. De havde sammen syv børn. Han var gymnastikpædagog, og i sommeren 1908 begyndte han at afholde gymnastikkurser i Silkeborg. Stik mod alle forventninger oprettede han i 1910 sit eget "Junkers Gymnastikinstitut" i Silkeborg på adressen Åhavevej 93-95 (i dag "Gudenåhus"). Det blev starten på et spændende skoleeventyr, idet eleverne kom til byen fra hele den engelsksprogede verden for at få en gymnastiklederuddannelse. Junker-familien boede i Silkeborg på Åhavevej, men havde også landejendommen Stengården (Stengårdsvej 7), som blev brugt som sommerbolig, og som forsynede instituttet med friske grøntsager (specielt tomater var en specialitet). Han udstykkede gårdens jord (herunder området omkring H.G. Junkers Vej).

Placering

Sejs Søvej, Sejs Søvnæget, Snævringen, Havmosevej, Havbakken, Sindbjerg Mosevej, Strandvejen, Strandvnæget, Svejbæk Søvej, Kildevej, Kildetoften, Kildebuen, Kildevænget, og Svejbæk Banesti.

Sejs Søvej: Her ligger nogle meget attraktive grunde tæt på eller direkte ved søen. Vejen har sit navn, fordi den følger søens nordlige bred. Oprindeligt hed den bare Søvejen (*5), og da var den længere end i dag med start ved *De små fisk*, videre over Valdemar Sørensens Mark til Stengården og forbi Malmkjærs hus (Malmkjærsvig). Dengang var det en ret vigtig vej, da den første bebyggelse i Sejs primært var ved søen. Det var da også her byens første købmandshandel blev etableret på adressen Sejs Søvej 87. Der blev drevet forretning på stedet fra 1896 til 1931. (*24).

*Sejs Søvej: Udsigt over Sejsengen, kaldet "Hovedet" mod Borre Sø. Vejen anes forrest ved gården (Sejs Søvej 86). Bygningen til højre ligger der stadig (dog moderniseret og uden stråtag). I baggrunden Paradiset. (*8)*

Sejs Søvnæget: En mindre vej ovenfor den østlige del af Sejs Søvej.

Snævringen: Fører frem til Sejs Snævringen, der forbinder Borresø og Brassø. Vejen hed tidligere Fyrre Allé (*4).

Havmosevej: Navnet refererer til det lavtliggende mose-agtige område, som ligger op ad vejen.

Havbakken: Der er ikke nogen umiddelbar forklaring på navnet. Måske handler det om, at vejen ligger højere end Havmosevej. Måske at den ligger højere end søen ("havet").

Sindbjerg Mosevej: Ligger tæt på Sindbjerg Mose.

Strandvejen fører ned til "stranden" ved Sejs Ladeplads. På Strandvejen 12 boede syndikalistens (*25) og arbejderforfatteren Christian Christensen ("En rabarberdreng vokser op"). Kort før

indkørslen til Sejs (fra Silkeborg) står en sten med inskription, som Asger Jorn har rejst til minde om Christian Christensen.

Asger Jorn (forrest th.) på besøg hos Christian og Lisbeth Christensen (bagerst th.). Foto: hos fotograf Søren Nielsen og hustru. Ladepladsen.

Strandvænget: Ligger tæt på ”stranden” - Ladepladsen. Vejen hed tidligere Mimosevej (nord-syd) og Ikast Allé (øst-vest) (*5).

Svejbæk Søvej: Her ligger nogle af de dyreste grunde i Sejs-Svejbæk med flot udsigt over Borresø. For enden af Sejs Søvej ligger Kirsebærgården, som siden 1914 har været i Strunge-familiens eje.

*Svejbæk Søvej 30, fotograferet ca. 1920. Udsigt over Borresø med Himmelbjerget i baggrunden. I forgrunden Kirsebærgården. (*8)*

Kildevej, Kildetoften, Kildebuen og Kildevænget: Navnet stammer fra kilden, der løber fra Lynggårdsvej. I det sidste ældre hus på højre hånd i skoven boede familien Jensen med mange børn. Konen hed Jenny, og børnene havde alle øgenavnet ”kilde” vedhæftet: Kilde-Karl o.s.v. Taterhytten (se side 9) lå på den adresse, der nu er Kildevej 35.

Svejbæk Banesti: Går parallelt med banen nord for Svejbæk Station.

Bær- og plantenavne

Kaprifolievej, Brombærvej, Lyngvej, Engblommevej, Perikonvej, Enebærvej, Enebærvænget, Enebærparken, Porsevænget, Bynkevej, Sortbærvej, Tyttebærvej, Multebærvej, Tranebærvej, Timianvej, Brunellevej, Gyvelvej, Tornbladvej, Pileurtevej, Krusemyntevej, Røllikevej, Guldblommevej, Blåmunkevej, Dunhammervej, Ranunkelvej, og Hasselvej.

Bær- og plantenavnene finder vi kun i Sejs, ikke i Svejbæk. Navnene er tydeligvis fremkommet samlet i forbindelse med områdets udstykning og forvandling til by-område med opdeling i parceller. Og mange af dem formentlig ved den navngivning, som Børge Madsen medvirkede til. Nogle er inspireret af planter, der naturligt vokser i området (f.eks. lyng, tyttebær, gyvel, brombær og enebær) – andre har ikke speciel tilknytning til lokalområdet. Ved kommunesammenlægningen blev det fastlagt, at vi i Sejs navngives efter vilde planter, mens blomsternavne placeres i Alderslyst. Her lidt om de planter, vejene er opkaldt efter, samt de specielle historier der knytter sig til nogle af vejene:

Kaprifolievej. Kaprifolievej kom i forbindelse med Børge Madsens navngivning til at hedde Plantagevej. Men det måtte ændres efter kommunesammenlægningen i 1970. (*7)

Opkaldt efter kaprifolie - en lian, der dyrkes i haver. Blomsterne er smukke i sig selv – rødlige med en sød duft. Hele planten, altså også de røde bær, er giftig.

Brombærvej blev før Børge Madsens navngivning kaldt Svendsensvej (*3). Her havde tømrer Mogensen sit værksted. Hele området på nordsiden af Lyngvej (fra Sindbjergvej omtrent til Gyvelvej blev i øvrigt kaldt "Amerikaneres Mark". Det ved vi fra Niels Karup Andreasen (*9), der var barnefødt på Sindbjerg og siden bosat i Sverige.

Almindelig brombær er en halvbusk, der i Danmark vokser i krat, hegn og åben skov. "Brombær" er afledt af bremmel, der betyder tornet busk.

*Lyngvej set fra Julsøvej ca. 1962. (*8)*

Børge Madsen kunne ligeledes berette, at

Lyngvej oprindelig blev kaldt Fru Rypesvej. Han fortæller, at fru Rype opførte huset med søjlerne (som stadig ligger der). Ved Børge Madsens navngivning bliver det så ændret til Tværvej. Men for at undgå forveksling med Tværgade, måtte vejen igen have navneændring ved kommunalreformen i 1970.

På den nærliggende hede vokser hedelyng, som er en surbundsplante. Planten er stedsegrøn og blomsterne sidder i et endestilket aks. De er klokkeformede med violetrød krone og aks.

Engblommevej hed tidligere blot Engen. (*7)

Engblomme er en 20-70 cm høj urt, der i Danmark vokser på næringsrige enge og har gule blomster.

Perikonvej blev før 1970 kaldt Guldsmedevej (*7). Den var opkaldt efter en beboer på vejen: guldsmed Niels A. Johansen, der ejede Perikonvej 22 og drev forretning på Torvet 7 i Silkeborg.

Perikon er en flerårig plante med modsatte, helrandede blade, der er besat med nedsænkede kirtler. Blomsterne er gule og 5-tallige med mange støvdragere.

Enebærvej hed oprindelig D.U.I. Vej, da landsforbundet DUI-Leg og Virke i 1941 havde købt en ejendom Sejs Søvej 71 og en stor grund for enden af Enebærvej (nuværende Enebærvej 30-62), hvor der blev etableret en lejr under navnet Falkehytten. (*7, 26 og 3). Overfor havde Arbejdersamariterne et feriehus (se side 14).

*D.U.I.lejren (*8)*

Enebærvænget hed oprindelig Hasselvej (*7) i lighed med den nuværende Hasselvej, som ligger i direkte forlængelse på den anden side af Tyttebærvej.

Enebærparken: Her lå Sejs skole til 1959, hvor en ny 7-klaset skole var blevet bygget (den nuværende skoles nordfløj og gymnastiksal). De gamle skolebygninger blev herefter indtil 2001 anvendt som Sejs Hedekro.

Enebær vokser på buske, som bliver op til to meter høje. Bærrene er ikke egentlige bær, men kogler, der bliver blåsorte, når de modnes.

Porsevænget hed tidligere Skanderborgvej. (*7)

Porse er en slægt af lave, løvfældende buske. Porse bærer små grankoglelignende rakler og er populær som smags giver i øl og snaps.

Bynkevej blev oprindeligt kaldt Birkeallé. (*7)

Der findes forskellige arter af bynke, bl.a. bynkeambrosie, der er en 50-120 cm høj, enårig urt, der findes på agerjord, affaldspladser og i haver.

Sortbærvej. På en 3000 m² stor grund omfattende nuværende Sortbærvej 111-117 etablerede Arbejder-samariterne i 1949 et feriehjem i en barak fra flygtningelejren i Gl. Ry. Der var adgang til lejren fra Enebærvej, da Sortbærvej først er etableret i 1960'erne.

Sortbær kaldes også revling eller kragebær. Det er en 10-30 cm høj dværgbusk, der i Danmark vokser på heder, i klitter og tørvemoser. De nåleformede blade har en tilbagerullet rand og en hvidlig fure på undersiden. Bærrene er kødfulde, sortrøde stenfugter med melet konsistens og en let bitter smag.

*Hjulsporene til højre er nuværende Sortbærvej fotograferet ca. 1962 fra Sortbærvej 48F. I baggrunden ses Sortbærvej 2, herefter Julsøvej 102. Til venstre Ellegårds Møbelfabrik Julsøvej 100 (senere Mascot – og snart nyt boligkvarter). (*8)*

Tyttebærvej hed førhen Skolevej (*7). Meget oplagt, da det er her skolen ligger: Men der har givet været mange veje med dette navn i den sammenlagte kommune. Tyttebærvej blev betragtet som en del af Svejlbæk, siden som en del af Sejs. Men først efter Vejdirektoratets skiltning på motorvejen tog Silkeborg kommune endelig stilling til, hvor skellet mellem Sejs og Svejlbæk formelt skulle trækkes. På hjørnet af Tyttebærvej og Julsøvej lå forskolen (nu: Tyttebærhuset).

Tyttebær er en 5-25 cm høj dværgbusk, der i Danmark vokser i birkeskove og på mager bund. Tyttebær kan kendes på de skinnende røde bær og de mørke pletter på bladenes underside.

Muldebær

Muldebærvej havde tidligere navnet Søndre Allé. (*7)

Muldebær er en 8-15 cm høj, urteagtig plante, der i Danmark kun vokser i højmoser. Den velsmagende frugt består af en snes småfrugter. Som modne er de gul-orange, bløde og saftige. Især i Norge, Sverige og Finland nyder bærret stor udbredelse som spisefrugt.

Tranebærvej

*hed tidligere Campingvej, da den førte frem til en campingplads på et areal mellem Tranebærvej og Borresøvej (nuværende Borresøvej 11-29). (*3) Tranebær er en 4-8 cm høj dværgbusk med krybende trådtynne grene. Vokser i Danmark på tørvebund eller i højmoser. Bærrene er oftest mørkerøde med en bitter-syrlig smag. Anvendes især til saft og syltning.*

Timianvej.

Timian er aromatisk duftende stauder eller halvbuske med spinkle eller trådagtige stængler, som er firkantede i tværsnit og fint behårede. Blomsterne er lilla, hvide eller rosa og sidder i klaser.

Brunellevej.

Almindelig brunelle er stauder med opret vækst og ægformede, modsatte blade. De blå-violette orkidé-agtige blomster sidder samlet i et endestillet aks.

Gyvel

- Gyvelvej.** Gyvel er en 50-200 cm høj busk med gule blomster. Den er vildtvoksende i Danmark, især på heder og tørre sandjorde. Er også en fortrinlig plante i haver. Frøene er meget giftige.
- Tornbladvej.** Tornblad er en 60-200 cm høj busk med tæt og forgrenet vækst og gule kronblade, der i Danmark vokser på f.eks. sandede overdrev. Blomsterne dufter af karamel og bliver bestøvet af humlebier. Frugterne er ægformede til aflange bælge med ét til seks frø.
- Pileurtevej.** Hed tidligere "Mellemvej". Pileurt eller japansk pileurt er en op til 2,5 meter høj, bestand-dannende urt, der vokser i krat, ved veje og vandløb. Blomsterne er små og grønne og sidder i store klynger under blomstringen i juni-juli.
- Krusemyntevej.** Krusemynte er en grøn staude af læbeblomst-familien med stærkt krusede blade og små, rødlilla blomster. Den har en mild myntesmag og har siden oldtiden været anvendt som læge- og krydderurt.
- Røllikevej.** Almindelig røllike er en 15-50 cm høj urt, der i Danmark vokser på lysåben bund. Flerårig staude med stive stængler. Blomsterne er halvkærme med tætsiddende små kurveblomster. De sidder i småkurve med hvide eller – sjældnere – røde randblomster.
- Guldblommevej.** Guldblomme er en vildtvoksende 30-60 cm staude med helrandede, modsatte blade med kraftig jordstængel og gule blomster.
- Blåmunkevej.** Blåmunke er en toårig, urteagtig plante med opstigende vækst og flere 5-50 cm høje stængler, der forneden bærer linjeformede, bølgede, stivhårede blade. Vokser på mager, lysåben bund. Blomsterne sidder sammen i små runde hoveder og er himmelblå.
- Dunhammervej.** Dunhammer er en flerårig, urteagtig vand- og sumplante. Bladene er meget lange – op til 4 meter. Frugterne er nødder med frøuld.
- Ranunkelvej.** Ranunkel kaldes populært smørblomst. Det er stauder eller enårige urter med talrige støvdragere og frugtanlæg og gule blomster.

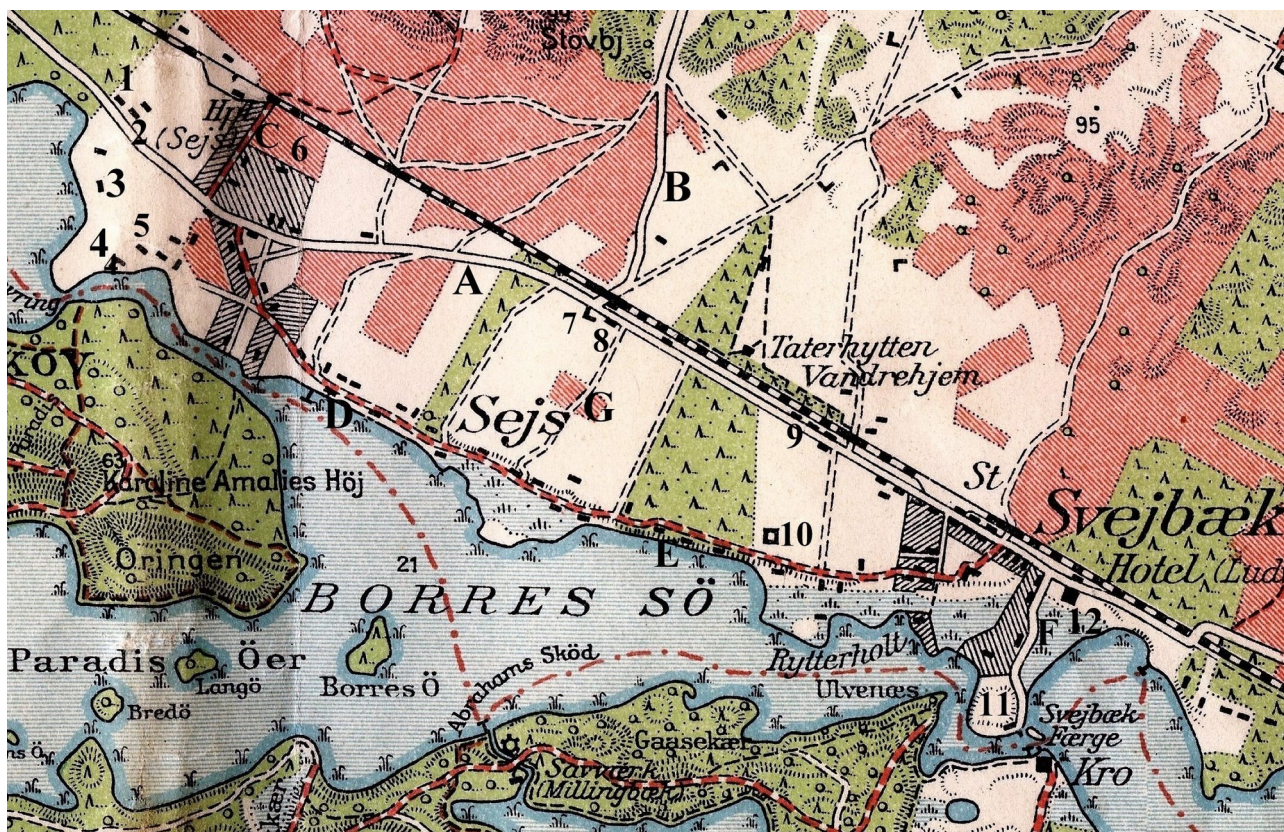

Hassel

Hasselvej

Hassel – også kaldet skovhassel – er en mangestammet oftest 3-5 meter høj busk. Bladene, som er hårende og savtakkede, ender i en tydelig spids. Hanblomsterne sidder i lange rakler, som dannes sidst på sommeren og pryder hasselbusken vinteren igennem.

Sejs-Svejbæk 1942:

A: Silkeborgvej (Julsøvej side 3), B: Haarupvej (Borgdalsvej side 3), C: Trinbrædtvej (Sindbjergvej side 5), D-E: Søvejen (Sejs Søvej og Svejbæk Søvej side 10-11), F: Færgevej (Julsøvænget – side 4), G: Tyttebærvej (side 14).

1: Valdemar og Karoline Sørensen (side 8), 2: Børge Madsen (side 2 m.fl.), 3: Stengården (side 7 samt 9: H.G. Junker), 4: Malmkjær (side 7), 5: Ålykke (side 7), 6: Rype (side 13), 7: Skolen (Enebærparken – side 123), 8: Forskolen (Tyttebærhuset - side 14), 9: Træskofabrikken (side 4), 10: Kirsebærgården (side 11), 11: Ålekroen (side 4), 12: Hotel Ludvigslust (side 4). (*8)

Det var fortællingen om vejnavne i Sejs-Svejbæk området. Hvis der er nogen, som kan supplere med yderligere oplysninger, vil vi meget gerne høre om det.

Og så kan man i øvrigt undre sig over de mange muligheder for navne med tilknytning til Sejs-Svejbæk, der ikke er blevet brugt. F.eks. Hedevej (der har tidligere været en sådan fra den østlige del af Lyngvej via plejecentrets grund og over banen til heden), H.C. Andersens Vej, Christines Vej,

Ibs Vej, Louises Vej, Træskovej, Christian Christensens Vej, Ladepladsvej eller Tatervejfortsæt selv. Måske er der gode idéer til vejene på nye udstykninger!

Noter og henvisninger:

- * 1: J. C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 26.
- * 2: J. C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 172-173.
- * 3: Da vejene i Sejs-Svejbæk fik navne (se www.sslf.dk → gammel hjemmeside).
- * 4: J.C. Strunge Jensen: Strejftog i Sejs-Svejbæks historie før 1900, side 88.
- * 5: Matrikelkort 1959.
- * 6: J.C. Strunge Jensen: Strejftog i Sejs-Svejbæks historie før 1900, side 89.
- * 7: www.wikisilkeborg.dk → gader og veje → gadenavnsændring i 1969.
- * 8: Silkeborg Arkiv.
- * 9: www.wikisilkeborg.dk
- *10: J.C. Strunge Jensen: Strejftog i Sejs-Svejbæks historie før 1900, side 32.
- *11: J. C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 66-71.
- *12: Ordbog over det danske sprog.
- *13: J.C. Strunge Jensen: Strejftog i Sejs-Svejbæks historie før 1900, side 30.
- *14: J. C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 184-186.
- *15: Syn for sogn 2016, Silkeborg, side 39: Arne Schmiegelow – skibsrederen i Svejbæk.
- *16: Om Stengården og dens familier (se www.sslf.dk → gammel hjemmeside).
- *17: Historisk vandretur i Svejbæk (se www.sslf.dk → gammel hjemmeside).
- *18: Sognenyt 3/2012 juli-september. Ejstrup Sogn.
- *19: Folketællingen 1921, Linå Sogn, opslag 88.
- *20: Beretningen om Gal'Hanne kan læses på www.wikisilkeborg.dk opslag "Malmkjærsvig".
- *21: Betegnelsen "tater" blev i Danmark brugt om grupper af omstrejfende personer, som ernærede sig ved det mest usle forefaldende og dårligt betalte arbejde.
- *22: J. C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 140-147.
- *23: J.C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 66-75.
- *24: J. C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 152.
- *25: Syndikalerne vendte sig i starten af 1900'tallet mod den eksisterende fagbevægelses forhandlingslinje og Socialdemokratiets prioritering af det parlamentariske arbejde. De ønskede, at fagbevægelsen og de enkelte arbejdspladser skulle bruge strejker og boykot. Målet var at skabe en social revolution og et klasseløst samfund. CC var en af grundlæggerne af den syndikalistiske bevægelse i Danmark.
- *26: J. C. Strunge Jensen: Svejbæk og Sejs i tiden 1900-1953, side 180-181.

2. reviderede udgave - november 2018.

Udgivet af: Sejs-Svejbæk Lokalhistoriske Forening. November 2017.

Redaktion: Stig Andersen